

EESTI LOODUS

Metsa väärtus

Karl Ernst von Baer 225
Nursipalu loodus ja kaitsevägi
Ruhnu augud ulatuvad Ameerikasse

ISSN 0131-5862 (trükiis)
ISSN 2228-3692 (võrguväljaanne)

68. aastakäik Nr 3, märts 2017

www.eestiloodus.ee

- 2 Toimetaja veerg**
- 3 Sõnumid**
- 11 EL küsib:** vastavad Reet Mägi ja Heldur Sander
- 12 „Peadekütt“ Karl Ernst von Baer 225** Ken Kalling ja Erki Tammiksaar meenutavad Eestist pärit akadeemiku teadushuvi füüsilise antropoloogia, sealhulgas koljude vastu
- 18 Harjutades riigikaitset, kaotame Nursipalu senised loodusväärtused** Katre Palo vaeb kaitseväge ja looduskaitse suhteid Haanjamaal, kus kavatakse tunduvalt laiendada senist õppepolügooni põlislooduse arvelt. Seda kommenteerivad Kerttu Elm ja Tuuli Vors
- 25 Nursipalu vääriselupaigad ei toimi üksikute metsasaartena** Anneli Palo ja Thea Kull hindavad kavandatava militaarõppeplatsi võimalikku mõju väärtuslikele taimekooslustele ja -liikidele
- 28 Arne Næssi essee: Metsa süda**
- 30 Tiit Kändleri essee: Metsapoolmälestused**
- 32 Huvitav Eesti: Kalevipoeg seisab kolmel kivil** Ahto Kaasik kirjeldab Saadjärve kaldal või vees asuvaid liisukive, mis jutustavad mõndagi meie looduse, rahvuse ja riigi tekkeloost
- 34 Kadunud puude jäljed** Victoria pargis Leho Ainsaar tõmbab paralleele Ruhnu luidetes olevate tüvejäljendite ja Glasgow's asuva Victoria pargi fossiilijäljendite vahel
- 35 Augud liivaluidetes: mitte ainult Ruhnus** Helen Külvik toob Ameerika geoloogide abiga selgust Ruhnu Limo luidete püstiste aukude küsimusse
- 36 Vikipeedia HELP: juba seitsmes kord** Ivo Kruusamägi annab ülevaate kodumaa fotode kogumise ja talletamise võistluse tulemustest
- 40 Poster: Kadi Soo**
- 42 Intervjuu: Eesti märk peaks olema „Igav liiv ja tühi väli“.** Bioloogi,

semiootiku, kirjaniku ja Tartu ülikooli vabade kunstide professori **Valdur Mikitaga** ajas juttu **Rainer Kerge** Öhtulehest

- 47 Panin tähele: kivistunud „kihv“**
- 48 Tööjuhend: Valguse lugu pildis: ka valgus on sõnumikandja** Urmas Tartes ja Arne Ader jätkavad fotojuhendite sarja pealtnäha kõige lihtsama, ent samas ühe olulisema peatükiga
- 50 Looduselamus maailmast: Silmitsi india elevandi ja ninasarvikuga** Hendrik Relve viib lugeja India Kaziranga rahvusparki, kus võib hõlpsasti kohata kaht suurt ja silmapaistvat imetajaliiki
- 56 Kopi luwak ehk tsiibetikohv** Ülar Allas tutvustab kallihinnalist kohvisorti, mille „valmistab“ aasia palmitsiibet, täpsemalt nende loomade seedekulgla
- 60 Kask, mahlakuu sümbol** Triin Nõu kirjeldab kasepuu väärtuslike omadusi ja soovib viise, kuidas varuda kasemahla
- 63 Avaste mägi, astang keset lauged Lääne-Eestit** Meelis Muuga kiidab matkajatest avastamata pinnavormi Lääne-Eestis: mitmesugused rannamoodustised ja pärandkultuur koos väikesel maatükil
- 66 Üks Eesti paigake: Rändaja järv – ei püsima jää ...** Juhani Püttsepp käis Pandiveres tutvumas Järva-Jaani ümbruses asuvate järvekestega, mida on näha üksnes kevaditi
- 68 Pasknäär: nimi ei riku meest** Karl Adami annab ülevaate sinimustvalgete sulgedega linnuliigist, keda iseloomustab nutikus, uudishimu ja lärmakus
- 71 Raamatud**
- 72 In memoriam: Helmut Polberg, Endel Edula, Helve Sarapuu, Igna Rooma**
- 74 Kroonika**
- 78 Mikroskoop**
- 79 Ristsõna**
- 80 Ajalugu, sünnipäevad**

Arenguvõimeline Eesti

Tundub, nagu oleks see juba olnud. Jälle vaieldakse selle üle, kas Eestis on metsa piisavalt või on raiemahud siiski liiga suured; kas seista looduse ja meie elukeskkonna eest või laiendada inimtegevust (kaevandused, Rail Baltic, sõjaväe harjutusalad); kas Eesti kuvand on olla roheline rahvuspark või kõrgtehnoloogiline netiriik.

Mõistagi ei ole kellelgi ainuõiget vastust. Siiski leidub neid, kes arvavad, et neil on õige vastus käes, ning kaitsevad oma seisukohta kirglikult. Mis tahes arengu puhul on arvamuste paljusus edasiviiv jõud. Olukord, kus kõigil oleks ükskõik, keegi ei vaidleks ega tegutseks, tekitaks kõhedust. Öeldakse, et kui inimene enam millegi vastu huvi ei tunne, siis ta ei arene, vaid mandub. Vast on riigi ja ühiskonnaga sama: mingi käärimine, rahutus, konflikt peab alati õhus olema, muidu hakkab igav ja arengut pole.

Pulbitsemise ja suurte konfliktide järgi otsustades on Eesti praegu täitsa kenasti arenev maa. Huvitaval kombel on nii mõnigi suur käärimine meie

riigis olnud seotud keskkonna(kaitse)ga. Meenutagem kas või omaaegset suurt soodesõda või fosforiidsõda. Nüüd siis Rail Baltic ja metsaraie.

Teemana on konflikti ja arendust rohkesti ka selles ajakirjanumbris. Keskmes on seekord Nursipalu harjutusväli: kas riigikaitse kaalub üles loodusväärtuste kao? Mina küll ei tea! Loodusajakirja toimetajana peaksin justkui kalduma looduskaitse poole, ent omajagu veenev on ka kaitseministeeriumi tõdemus, et nii mõnigi loodusala – näiteks Põhja-Kõrvemaa ja Alam-Pedja, aga ka Mustoja mõhnastik – on suuresti säilinud puutumatusena just seetõttu, et seal on (olnud) sõjaväe harjutusalad. Aga loomulikult pole teema nii lihtne ning paljud liigid ja elupaigad on tõepoolest ohus.

Siinses märtsinumbris on põgusalt vaatluse all ka areng, täpsemalt inimkonna areng Karl Ernst von Baeri vaadete ja huvide kaudu. Avaartiklist selgub, et Baer oli kõva koljukütt: eri rahvaste kolbad olid tema erihuvi. Eestlaste kolbad huvitasid teda samuti, kuid üksnes antropoloogilisest aspektist, sest üldiselt ei arvanud ta eestlastest teab mis hästi.

Omamoodi legendiks on saanud Baeri sedastus, et eestlased on laisad, rumalad ja tuima näoga poolmetsikud tüübid. Rääkimata välimusest: kurb küll, aga Baeril ei õnnestunud vähemalt oma doktoritöö kirjutamise lõpuks oma sõnutsi näha ühtegi naist või neidu, „kes võinuks end ilusaks pidada“. Usutavasti selles mõttes võib meil rahvana siiski arengut märgata: nüüd tavatseme pidada Eesti naisi maailma kauneimaks. Huvitav oleks teada, mida Baer arvaks praegu eesti naiste ilust või näiteks meie moodist e-riigist ...

Foto: erakogu

Helen Kink
Kirjutaja

EESTI LOODUS

68. aastakäik Nr 3, märts 2017

Toimetuse address:

Baeri maja, Veski 4, 51005 Tartu
e-post toimetus@el.loodus.ee
tel 742 1143

Peatoimetaja **Toomas Kukk**
742 1143, tomkukk@gmail.com

Toimetaja **Helen Külvik**
529 4033, helen.kylvik@gmail.com

Toimetaja **Juhan Javois**
5661 0851, juku@ut.ee

Toimetaja **Toomas Juriado**
742 1143, toomas.juriado@el.loodus.ee

Sisu- ja sõnumitoimetaja **Katre Palo**
521 8771, palo.katre@gmail.com

Keeletoimetaja **Monika Salo**
742 1186, monika.salo@el.loodus.ee

Küljendamine **Raul Kask**
raul@www.ee

Väljaandja: MTÜ Loodusajakiri
Endla 3, Tallinn 10122

Vastutav väljaandja **Riho Kinks**
riho.kinks@loodusajakiri.ee

Tellimine ja info Triin Nõu
610 4105, loodusajakiri@loodusajakiri.ee

Reklaamijuht **Helen Lehismets**
610 4106, reklaam@loodusajakiri.ee

Ajakiri ilmub keskkonnainvesteeringute keskuse toetusel

© MTÜ Loodusajakiri, Eesti Loodus®, 2017

Summaries of some articles can be found at our web site www.eestiloodus.ee

Trükitud trükikojas Printall

